

dat prakticky o všech myslitelných aspektech „ženské otázky“. Je čas si tato data předat, konfrontovat je a koordinovat tak, abychom donekonečna neopakovali tytéž výzkumy, ale provedli syntézu a zobecnění těch, které jsou k dispozici, abychom zavedli systémový přístup do roztříštěnosti témat a našli kritickou cestu pro východiska další práce. Doufáme, že hlasy nespokojených na kongresu k tomu přispějí.

Eva Bártová

Lokální rozvoj v Evropě: zkušenosti a výhledy

Tak byla nazvána konference, uspořádaná v květnu (21.–26.) t. r. v Jadwizinu, nedaleko Varšavy, Ústavem prostorové ekonomiky, který působí při Fakultě geografie a regionálních studií Varšavské univerzity. Ředitel tohoto ústavu Antoni Kukliński byl prezidentem konference. V Jadwizinu se sešlo asi 30 lidí z akademických institucí Evropy: především z Polska (15) a Švýcarska (8), ale také z Belgie, Holandska, Norska, Maďarska, Sovětského svazu a Československa.

Konference v Jadwizinu navázala ve svém tématu na jinou konferenci, která se konala na podzim roku 1988 v Lausanne názvem Lokální dynamika a její řízení. Jejími iniciátory byla univerzita v Lausanne a již zmíněný varšavský Ústav prostorové ekonomiky. Z materiálů obou konferencí je zřejmé, že konference v Lausanne se účastnila řada týchž odborníků jako konference letošní. Dále je zřejmá dlouhodobá spolupráce švýcarských a polských vědců v oblasti výzkumu lokálního rozvoje a snaha zaangažovat na tomto poli jednotlivce i týmy vědeckých institucí ostatních států střední a východní Evropy; odezvou na tuto snahu je zájem o komunikaci a spolupráci. Proč? Dovolíme si volně reprodukovat z úvodní přednášky M. Bassanda (EPF Lausanne) a závěrečného příspěvku A. Kuklińskiego na konferenci v Lausanne (Bassand, Bridel 1989).¹⁾

Krise industriální společnosti na konci 60. let přivedla kolaps představ o neomezeném ekonomickém růstu a o industrializaci a urbanizaci jako základních procesech strukturálních a sociálních přeměn. Současně vytvářela klima pro renesanci myšlenek o rozvoji lokálních společenství jako hlavním motorem progresivních změn. Jestliže v letech 50. a 60. vědci zaznamenávali zánik lokálních společenství (ústřední tvrzení prací z té doby: prostorová blízkost již nemůže být základem sociability a kulturních vzorů – přesněji tento proces nazývá Bassand jako delokalizaci sociálních vztahů a kultury), pak léta 70. a zvláště 80. jsou léty rehabilitace významu lokálních společenství: studium všech stránek lokálních společenství na bázi interdisciplinárního výzkumu na jedné straně, reformy správy a samosprávy obcí směřující k jejich větší autonomii na straně druhé. Jak poznamenává Kukliński, ony představy, „ideologie“ 50. a 60. let o rozvoji společnosti, byly na obou koncích Evropy tytéž, i když v různé interpretaci a s jinou motivací. Uniformita, dominance centra, drancování přírodního prostředí, degradace lidské práce a na straně jednotlivce lhostejnost a rezignace, jsou rovněž dobře známy na obou koncích Evropy. Na otázku „proč“ je tedy odpovědí „hledání východisek“.

O Polsku se dá říci, že má již širokou tradici studia lokálních společenství. Ústav prostorové ekonomiky je v tomto ohledu vedoucím pracovištěm. Studie ústavem realizované či koordinované jsou v úzkém vztahu k podobným zahraničním výzkumům. Viz úzká spolupráce s institucemi ve Švýcarsku. Ústav má na svém kontě několik seminářů a konferencí, poslední z nich v Jadwizinu.

Téma konference bylo uvedeno A. Kuklińskim v pozoruhodné sociologické imaginaci zahrnující klasifikaci lokálních společenství podle postoje k inovacím (skanzenický, adaptivní, inovační; přitom existuje omezený počet lokalit, v nichž se odehrává revoluce, v nichž se rodí inovace). Z dalších referátů polských a švýcarských kolegů vyplynulo, že se tato klasifikace vžila. Byla použita také v empirickém výzkumu vůdčích osobností lokálních společenství Pawlem Swianiewiczem, aniž by však nabyla charakteru analytického nástroje. Výhledy polské společnosti hodnotil A. Kukliński jako desetiletou příležitost k získání svobody a demokracie. Domnívá se, že současnou situaci Polska lze úspěšně řešit jen v širokém

¹⁾ Bassand, M., Bridel, L., 1989: Colloque européen sur “La dynamique locale et sa gestion.” Bern. Commission nationale suisse pour l’UNESCO

kontextu historickém, s ohledem na analogické situace v něm obsažené a jejich známá řešení a důsledky. Zatím není rozhodnuto o budoucnosti: Polsko může i vlastními silami skončit jako nesvobodná země.

Většina polských účastníků analyzovala ve svých příspěvcích jednotlivé stránky lokálního vývoje v období 3. republiky (1944–89) a odhadovala rozsah problémů, kterým bude polská společnost v nejbližších letech čelit. Ekonomika, kultura, hodnotový systém, lokální vláda: ve všech oblastech konstatovaná devastace, dále neexistence střední třídy, která rozumí, co znamená soukromé vlastnictví, nedostatek elit hlavně na lokální úrovni. V rovině jednotlivce je devastace charakterizovaná poslušností totalizace – atomizace – sociální masa apatická a rezignující (K. Sowa, B. Jałowiecki, G. Gorzelak). V souvislosti se současnou reformou polské místní správy a samosprávy (komunální volby byly 27. 5. t.r.) považuje G. Gorzelak za největší překážku jejího úspěchu stav lidského vědomí, utvářený minulým režimem: není si jist, je-li s to se adaptovat na nové podmínky. Vezmeme-li v úvahu velice podobný obraz maďarské a sovětské společnosti, jak jej vyložili G. Szabo a V. N. Streleckij, zdá se nám světlýko na konci tunelu, do něhož vstupuje naše společnost, mihotavějším.

Polský region Wielkopolska je objektem výzkumu zahájeného Ústavem prostorové ekonomiky ve spolupráci s univerzitou v Lausanne. Záměrem je studovat tento region v globálních souvislostech, tzn. nejen v polských, ale i evropských. Brilantní referát B. Kacprzyńského prezentoval systémový přístup ke studiu změn a evoluce v tomto regionu v historické perspektivě.

Příspěvky švýcarských a ostatních vědců se soustředily na vyhlídky vývoje lokálních společností v jejich zemích, někdy s využitím výsledků výzkumu v konkrétní obci. Hlavní témata: zachování kulturní identity obce (G. Gremaud), regionalismus ve Švýcarsku a Francii, politická struktura, diverzifikace kultury (M. Schuler, EPF Lausanne), role kultury a hodnotových systémů pro dynamiku místních společností (M. Bassand), národní politická kultura, změna hodnotové orientace místní politiky a její důsledky (G. Dijkink, University of Amsterdam), kultura a inovace v podniku, transfer technologií, (F. Hainard, UNI Neuchatel, P. Rossel, EPF Lausanne), regionální trh práce a kulturní tradice (G. Dürrenberger, ETH Zurich). V posledním zmíněném příspěvku pracuje autor s termíny pracovní morálka a profesionální etika, z nichž druhý popisuje jev, jehož význam pro transformaci plánované ekonomiky na tržní autor podtrhuje.

Na závěr posledního odpoledne jednání ohlásil A. Kukliński záměr ustavit trvalý evropský seminář s tématem „lokální společnosti a lokální rozvoj v Evropě“, který by se sešel jednou za dva roky v některé ze zúčastněných zemí. L. Bridel (univerzita v Lausanne) potvrdil tento záměr a upřesnil, na co by se měla soustředit práce v příštích dvou letech: nové vymezení pojmů „místní společnosti“, „místní rozvoj“ v celoevropském kontextu; hledání způsobů přenosu zkušeností a implementace inovací v lokálním společenství; hledání možností společného studia a řešení konkrétního problému v konkrétním lokálním společenství. M. Bassand doporučil zabývat se modifikací pojmů ze sociokulturní oblasti pro lokální úroveň.

Jinou inspirující zprávou je informace o záměru založit na univerzitě ve Varšavě Centrum pro lokální a regionální studia. Jeho základem by byl Ústav prostorové ekonomiky. Do náplně práce navrhovaného Centra by patřila kromě výzkumů čistě polské problematiky a mezinárodních srovnávacích výzkumů, také výuka na postgraduální úrovni s účastí zahraničních studentů a profesorů a organizace přenosu zkušeností a výzkumných výsledků mezi zeměmi střední a východní Evropy. Polští kolegové by rádi považovali zamýšlené Centrum za první uzel sítě takových institucí ve východní a střední Evropě.

Zbývající dva dny konference byly věnovány dvěma studijním cestám do konkrétních obcí. Byly ilustrací tématu „lokální společnosti v procesu přechodu“ a tématu „lokální společnosti a jejich historické a kulturní dědictví“. Účastníky byly hodnoceny jako velice zajímavé a také příjemné po třídní izolaci v Jadwizinu.

Posledních 20 let se u nás výzkum lokálních společností a lokální politiky prakticky nedělal. Teprve nedávno byl takový výzkum zahájen na obnoveném Sociologickém ústavu ČSAV. Navázání kontaktů s evropskými pracovišti, která reflektovala význam existence a rozvoje lokálních společností pro další smysluplný rozvoj společnosti už na počátku 80. let, lze považovat za součást úsilí uvést náš výzkum do evropského kontextu.

Zdenka Vajdová, ŠÚ